

Jag är fan en panter

Foto: Piraya Film

I förorten Biskopsgården utanför Göteborg har det varit skottlossning igen – den här gången med dödlig utgång. Några ungdomar bestämmer sig för att agera, startar organisationen Pantrarna och drar igång skrivarcirklar, fotbollscuper och ett intensivt lobbyarbete gentemot de lokala politikerna. Dokumentärfilmen *Jag är fan en Panter* ger en god insyn i det dagliga arbetet, gemenskapen, glädjen, frustrationen och svårigheterna i en politisk ungdomsrörelse. Den uppmuntrar till diskussion om demokratins grunder och skapar utrymme för ett samtal där dessa stora samhällsfrågor kan kopplas direkt till elevernas egna erfarenheter.

Rek. för åk 8–gymnasiet

En filmhandledning av JOHANNA LANGHORST

Filmen och läroplanen

I Skolverkets *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* samt i *Läroplan, examensmål och gymnasie-gemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* kan vi läsa att:

Skolans mål är att varje elev kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter.

Just detta är i fokus i filmen *Jag är fan en panter* och ett filmpedagogiskt arbete med den kan därför användas för att uppfylla grundläggande delar av läroplanens mål både för grundskola och gymnasium.

Bakgrund: Pantrarna & Black Panther Party

Jag är fan en panter beskriver en ny sorts medborgarrättsrörelse som uppstått i Göteborgs förorter. Filmen beskriver motståndet som gror hos förortens barn och hur det fångas upp av en gräsrotsrörelse med rötter i den gamla amerikanska medborgarrättskampen. Filmen gestaltar hur tung vardagsproblematik med hjälp av en maktanalys plötsligt blir till politik och hur en politisk kamp med både lokal och global anknytning uppstår.

Pantrarnas organisation har hämtat sin inspiration från den Black Panther-rörelse som grundades i USA på 1960-talet. Men medan de amerikanska pantrarna förespråkade våld talar de svenska pantrarna för ickevåld. Det kan vara givande att introducera eleverna för den amerikanska medborgarrättsrörelsens historia och Black Panthers innan filmen visas. Länktips finns i slutet av handledningen.

Black Panther Party for Self-Defense började som ett slags beväpnat medborgargarde som skulle skydda afroamerikanska medborgare från polisens övervåld i USA på 1960-talet. Organisationen, som senare bytte namn till *Black Panther Party*, kom till

i en tid då det amerikanska samhället tillämpade olika lagar och regler för svarta och vita och då afroamerikanska medborgare var hårt utsatta för diskriminering.

Det var en progressiv, revolutionär organisation som grundades av Huey Percy Newton och Bobby Seale 1966. Black Panthers strävade efter jämlikhet i utbildningssystemet, bostadspolitik, på arbetsmarknaden och i de medborgerliga rättigheterna. Organisationen förespråkade våldsamt självförsvar och revolutionära metoder för att skynda på de samhällsförändringar som medborgarrättsrörelsen med Martin Luther King i spetsen kämpat för med fredliga medel. Black Panthers menade att afroamerikanernas frigörelse kanske aldrig skulle bli av om man fortsatte icke-våldskampen – därför menade man att våld var nödvändigt, både i självförsvarssyfte och för att åstadkomma förändring.

Åren 1967-1968 skedde ett antal skottlossningar mellan Black Panther-medlemmar och polisen med döda i båda lägren. 1969 gjorde FBI razzia hos Illinois Black Panther Party och dödade två medlemmar. Undersökningar efteråt visade att FBI-agenterna avlossat nittionio kulor och Black Panthers en.

Black Panthers utpekades som det största hotet mot den inre säkerheten av FBI-chefen J. Edgar Hoover, känd för att han ska ha använt maffialiknande metoder både mot politiker och enskilda medborgare, bland annat angiveri och utpressning.

Med "Free Breakfast for School Children Program" och andra metoder för socialt arbete försökte Black Panthers förbättra situationen för de afroamerikanska medborgarna. Man delade ut frukost till skolbarnen i de fattiga innerstadsområdena, ett socialt program som blev så uppskattat att det som mest var 10 000 barn som åt sig mätta på Black Panthers frukost. Black Panthers erbjöd även transport hjälp åt folk med funktionsnedsättning, höll teaterkurser, bedrev arbetsförmedling och program mot alkohol och drogmissbruk. Som mest hade organisationen några tusen medlemmar 1969.

I Sverige har det de senaste åren uppstått gräsrotsrörelser drivna av unga förortsbor. *Pantrarna* i Göteborg och *Megafonen* i Stockholm har varit de mest framträdande. De har drivit lokala projekt och organiserat politiska protester, men har också kritiserats för att inte ta tillräckligt avstånd från våld och kriminalitet och kriminella anhängare.

Filmens handling

En ung man har fått veta ett mord begåtts på en annan ung man i förorten Biskopsgården. Man förstår att han var bekant med den döde. Tillsammans med några andra unga killar besöker han platsen för mordet, beskriver hur det gått till och visar de spår som finns kvar av brottet.

Sedan klipps vi in i ett svenskt klassrum, där rasifierade elever sjunger den svenska nationalsången, som avslutas med "jag vill leva jag vill dö i Norden", varpå en elev bryter in med "i Somalia" i stället.

Nytt klipp. Vi hamnar på en scen framför en publik, där en ung kvinna och killen från inledningen spelar upp en scen mellan Bobby Seale och en ung man från förorten. Kvinnan gör Bobby Seales roll och den unge mannen spotar frustrerat ut sig sitt hat mot hela samhället, inklusive ungdomsgården. "Bobby Seale" påminner honom då om att han inte har någon ungdomsgård att bespotta: "Bror, du har ingen fritidsgård!"

I nästa klipp följer vi ett gäng unga

med Pantrarnas svarta fanor i händerna, på väg in till stadsdelsnämnden. De står öga mot öga med makthavarna. En ung kvinna läser upp en text som beskriver hur de med olika medel försökt påverka politikerna att ge dem en fritidsgård för äldre ungdomar i Biskopsgården.

Pantrarna har bjudit in en av Black Panthers förgrundsfigurer, Bobby Seale, som gäst till Biskopsgården och filmen skildrar arbetet med att skapa kontakt med idolen och att arrangera den förortsgala där Seale ska bli hedersgäst.

Vi följer även Pantrarnas arbete med att organisera ungdomsläger och skrivarcirklar, hur de fortsätter att trycka på politikerna för att få till en ungdomsgård och hur de samarbetar med andra förortsorganisationer.

Men filmen beskriver också hur svårt det är att jobba tillsammans. En konflikt uppstår, som följs av ett bråk och en uppgörelse inom organisationen. Vi får inte veta vad konflikten handlar om men konsekvenserna blir synliga och risken för splittring är tyd-

lig. Efter långa samtal löser sig osämjan och känslan av gemenskap kommer tillbaka.

Vi klipps tillbaka till situationen med mordet på den unge mannen. Pantrarna har försökt få politikerna att förstå att ett gängbråk i Biskopsgården kan få farliga konsekvenser, att samhällets stöd behövs för att lösa konflikten mellan gängen, men att politikerna hänvisat till polisen.

Polisbilar i rader står parkerade längs en förortsgata och ackompanjeras av en rap som beskriver förtrycket och uppgivenheten kring gängvåldet. Tillbaka på brottsplatsen får vi veta att den unge mannen som blivit mördad är en Panter. Vi ser högarna med blommor på mordplatsen och barn som lägger dit sina teckningar. Vi får veta att Göteborgsposten i en artikel beskrivit den mördade som kriminell och polisinformator och Pantrarnas mediekritik är stenhård. Småningom lyckas de få GP att komplettera sin rapportering från Biskopsgården med ett längre reportage som även förmedlar ungdomarnas perspektiv.

En annan ung man hittas död, under natten har han hängt sig mitt på ett torg vars lampor är släckta om natten av besparingskäl. Pantrarna protesterar under parollen ”Gatljus, inga blåljus”.

Första maj firas med festival och en rad event där Pantrarnas verksamheter blir synliga. Musikern M1 Dead Prez håller ett tal som går ut på att en civilisations nivå kan bedömas utifrån sina kulturella uttryck, men han säger också att vi inte behöver fler rappare utan fler revolutionärer.

Vi får följa med på Pantrarnas resa till politikerveckan i Almedalen, där de besöker nazistiska Svenskarnas partis torgmöte och Sverigedemokraternas ungdomsförbunds möte och tar del av den känsla av skräck och obehag som det orsakar hos Pantrarna, men också den kampanj som motståndet väcker. Så klippis vi tillbaka till en minnesstund för den mördade Pantern. Ett hundratal människor står samlade, barn och vuxna. Det blir tydligt att en stor sorg har drabbat Biskopsgården.

Så följer en kort sammanställning av Pantrarnas framtidsplaner samt en genomgång av vad de redan hunnit genomföra innan eftertexterna rullar igång.

Demokratibegreppet & rätten att påverka sitt liv

Ordet ”demokrati” betyder *folkstyre*, men det finns många sätt att styra gemensamt. Det sätt vi tillämpar i Sverige, den representativa demokratin, är en bland ett stort antal former av demokratiskt styrelseskick. Demokrati är därför ett omdiskuterat begrepp och många länder som enligt svenska mått skulle klassas som diktaturer kallar sig själva demokratier.

Ibland blir även det svenska sättet att sköta sin demokrati ifrågasatt. FN kritiserar till exempel Sverige för att inte agera mot hatbrott och diskriminering av romer. Sverige har även bland annat fått kritik för utvisningar som lett till att de utvisade fängslats samt att vi inte har infört FN:s barnkonvention i svensk lag.

Demokrati innebär att var och en har rätt att kunna påverka sin livssituation. Att rättssystemet med rättigheter, lagar och straff dels gäller var och en på lika villkor, dels är överblickbart. I

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna står det också att tortyr och slaveri ska vara förbjudet, liksom diskriminering. Var och en ska ha rätt att välja bostadsort och äktenskapspartner samt att söka asyl i andra länder. Alla har rätt till vila, hälsa, utbildning, kultur och yttrandefrihet och ingen ska tvingas tillhöra en sammanslutning.

Enligt den svenska grundlagen har vi rätt till yttrandefrihet även i tryck, samt religionsfrihet, demonstrationsfrihet och mötesfrihet. Enligt svensk grundlag får vi heller inte föra register över varandras åsikter. Den svenska grundlagen säger även att inga lagar eller föreskrifter får missgynna vissa individer på grund av kön, ras, etniskt ursprung eller minoritetstillhörighet.

Både FN:s deklarationer om de mänskliga rättigheterna och den svenska grundlagen utgör således riktlinjer för och ett underlag som krävs i en demokrati: *Allas lika rättigheter*. Fundera och diskutera kring hur detta tematiseras i *Jag är fan en panter*:

- Hur förhåller sig Pantrarna till de svenska fri- och rättigheterna?

- Hur förhåller de sig till demokratibegreppet? Vad menar Pantrarna när de talar om demokratiarbete? På vilket sätt kan deras arbete kopplas till demokrati?

- Hur ser Pantrarna på den svenska demokratin? Är Pantrarna en del av den svenska demokratin?

- Känner du att du är en del av den svenska demokratin? Varför eller varför inte? På vilket sätt?

- Vad är det Pantrarna vill åstadkomma, rent materiellt?

- Vilka är de största skillnaderna mellan de svenska Pantrarna och de amerikanska? Vilka är likheterna?

Diskriminering i Sverige i dag

Ju längre bort ifrån Sverige man har sitt ursprung, desto större risk är det att man blir diskriminerad, enligt Folkhälsoinstitutets granskning av diskriminering och kränkande bemötande. Enligt denna Hälften av alla svenskar med rötter utanför Europa blivit diskriminerade i Sverige.

FN-organet ILO, International Labour Organization, menar att det råder stor ojämlikhet på den svenska arbetsmarknaden. I jämförelse med andra europeiska länder är det speciellt svårt för en person med utländskt namn att ens bli kallad till ett första möte som arbetssökande i Sverige.

Bostadsdiskriminering drabbar i störst utsträckning personer med utländsk bakgrund enligt Diskrimineringsombudsmannens kartläggning.

Även i sjukvården förekommer diskriminering, där till ett än högre pris. Dödstalen i behandlingsbara sjukdomar är betydligt högre hos utlandsfödda och lågutbildade män jämfört med svenskfödda och högutbildade män, visar Socialstyrelsens Hälso- och sjukvårdsrapport 2009.

- Hur diskrimineras befolkningen i Biskopsgården, enligt filmen? Är det någon del av befolkningen där som blir mer diskriminerad än andra? Ungdomarna, till exempel? Hur kommer sig i så fall det, tror ni?

- Har du själv liknande erfarenheter av diskriminering, eller ser dina upplevelser annorlunda ut? Hur, i så fall?
- På vilket sätt och i vilka sammanhang beskriver Pantrarna diskriminering? Hur försöker de komma tillrätta med diskrimineringen?
- Hur förhåller sig Pantrarna till kriminalitet? Vad finns det för fördelar och nackdelar med det förhållnings-sättet?

Filmens form – en del av budskapet

Att en film skildrar verkligheten gör den inte verklig, det är fortfarande en film. Det vill säga det är *en av flera* tänkbara *versioner* av verkligheten. Det dokumentära berättandet väljer alltid ett perspektiv och försöker framhålla en viss sanning. I slutändan är det filmarens perspektiv som filmen representerar. Tänk på detta när ni diskuterar de formmässiga aspekterna av *Jag är fan en panter*:

- Vad ger filmen för känsla? Hur har den känslan åstadkommits? Påverkas känslan av filmens innehåll, hur

den är filmad och klippt eller något annat? På vilket sätt?

- Hur ser filmens anslag ut? Hur påverkar inledningen vår uppfattning om resten av filmen?
- Hur beskrivs Pantrarna i filmen? Är karaktärerna realistiskt skildrade eller har de renodlats för att förmedla någonting visst?
- Hur använder sig filmen av kriminalitet för att förstärka berättelsen?
- Hur beskrivs förorten i filmen? Görs beskrivningen med val av bilder, ord, kameravinklar, musik? Är det något som saknas i gestaltningen? Något som är överrepresenterat?
- Ibland används filmmaterial från nyhetsrapportering. Varför tror ni att man använt detta? Vad får det för effekt?

Förortshat, mediekritik & samhällskritik

Förorten har i offentligheten ofta pekats ut som problematisk och associerats till sådant som kriminalitet,

arbetslöshet, social misär och religiös fundamentalism.

Detta trots att kriminaliteten i stads kärnorna är mångdubbelt högre och att arbetslösheten och de sociala problemen är lika höga eller högre i de svenska småkommunerna. Den religiösa fundamentalismen i förorten har granskats noga av ett stort antal journalister och tjänstemän – ändå har det varit svårt att finna bevis för dess existens.

Den negativa bilden av Sveriges miljonprogram har dock på senare år ifrågasatts och kritiserats för att bygga på en smygrasistisk världsbild. I debatten förekommer begrepp som *white flight* – att vita medborgare flyttar från sina bostadsområden när ickevita flyttar in, och *stigmatisering* – att vissa samhällsgrupper pekats ut som problematiska.

Pantrarnas analys av förhållandet mellan förorten och makten bygger delvis på den kritiken. Men Pantrarna beskrivs också ofta som kriminella i medierna.

- Vilka forum kommer upp när man googlar Pantrarna? Vad har forumen för trovärdighet? Granska källorna.

- Jämför den verklighet som beskrivs i TV-inslag om Pantrarna med den sanning som presenteras i filmen.
- Vilka erfarenheter delas av Black Panther-rörelsen och Pantrarna?
- På vilka sätt kopplar Pantrarna rasism till förorten?

Att skapa förändring: Ideologi & metod

En *ideologi* är en idé om hur samhället ska fungera. *Politik*, i sin tur, är hur ideologin ska genomföras. Ofta bygger både ideologin och politiken på en grundad människosyn. Utan makt kan ingen ideologi eller politik genomföras. I en demokrati råder ideologin att makten ska utgå från folket.

Black Panthers ideologi var att afroamerikaner skulle ha lika rättigheter som andra amerikaner. När de såg att de afroamerikanska barnen ofta gick till skolan utan frukost på grund av fattigdom så satte de igång ett socialt projekt för att alla skolbarn skulle få samma möjligheter att äta frukost. Black Panthers gjorde på det sättet verklighet av sin ideologi genom ett socialpolitiskt program.

- Vilken ideologi har Pantrarna? Är den enhetlig?

- Vilka politiska metoder använder de för att omsätta sin ideologi i praktiken?
- Vad menar Pantrarna med ”sociala program”?
- Vilka medel använder Pantrarna för att fånga makthavarnas uppmärksamhet?
- Vilka svårigheter möter de i sitt politiska arbete?
- Vad känns mest intressant och lockande med Pantrarnas politiska arbete?
- Vad skulle du vilja förändra där du bor? Tror du att det går?
- Ta reda på om det finns någon politisk lokalorganisation i ditt bostadsområde och vad de verkar för!

Ur Pantrarnas ”manifest”

Till våra systrar och bröder. Läs om oss, tänk som oss, stå upp med oss!

Orden i den här texten är viktigare än orden i tidningen och viktigare än orden i skolböckerna. Orden i den här texten handlar direkt om dig och din framtid. (...)

Pantrarna är en växande grupp förortsbor som är trötta på snack och som vill att ortens människor ska vara självständiga och fria som alla andra. Vi vill inte ha bidrag, vi vill ha jobb. Vi vill inte att blåljus ska lysa upp torgen, vi vill att gatlamporna repareras och tänds. Vi vill ha våra rättigheter och vi vill att du också ska ha dina rättigheter, fattar du? Vi är inte höger eller vänster. Pantrarna säger: lita inte på din politiker, lita på dig själv.

Ibland fungerar vi som mellanhand mellan förortstorgen och stadsdelsnämnderna, mellan ungdomar och tjänstemän i kommunen. Andra gånger mobiliserar vi hela orten och stormar ett möte och riktar våra krav direkt till de som har makten. Vi talar alltid med din röst och vi ljuger aldrig för folket eftersom det bara skulle betyda att vi ljög för oss själva.

Du har rätt att bli vad du vill. Du har rätt att ha en meningsfull fritid. Du har rätt att slippa bli utsatt för trakasserier från poliser och orättvisor från samhället. Världen och framtiden tillhör dig och förortens öde ska inte avgöras av människor som inte bor där du bor, som inte heter som du heter, som inte ser ut som du ser ut. Organisera dig eller gå under! Get up! Stand up! Gå med i Pantrarna!

All makt åt folket!

Tips på fördjupning

Länkar om Black Panther Party:

- The Black Panther Party & Beyond – 1 of 12. Detta är Youtubekanalens Street Justice Departments filmer om Black Panther-rörelsen. Historiska bilder och röster, alltifrån FBI-agenter och framstående nyhetsreportrar till Martin Luther King och Malcolm X. På engelska, otextrat:

<https://www.youtube.com/watch?v=zgJlOw4syoI>

- *Some Truth About The Black Panthers*. Klipp från Black Panthers demonstrationer och protester. Intervjuer med ansvariga myndighetspersoner och Black Panthermedlemmar. En genomgång av hur FBI försökte stoppa Black Panthers. På engelska, otextrat:

https://www.youtube.com/watch?v=Tlw_Kp0By10

Länkar om Pantrarna:

- Pantrarnas egen hemsida:
<http://pantrarna.wordpress.com/om-pantrarna/>

- Pantrarnas Facebooksida:
<https://www.facebook.com/pantrarna.upprustningavfororten>

- ”Pantrarna!”, bloggtext av Malcom Kyeyune som fördjupar diskussionen om Pantrarna och deras ursprung och förebilder:
<http://tinkzorg.wordpress.com/2012/06/15/pantrarna/>

- ”Kritik mot GP-bevakning”, artikel i Göteborgsposten om Pantrarnas kritik mot tidningens påståenden om att en mördad ung medlem i Pantrarna skulle ha varit kriminell och polisinsamling:
<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.1006301-kritik-mot-gp-bevakning>

- ”Megafonen och Pantrarnas spår på motsättningar”, ledarskribenten Ivar Arpi på Svenska Dagbladet kritiserar Pantrarna och Megafonen:
<http://blog.svd.se/ledarblogen/2013/06/03/megafo-nen-och-pantrarna-spar-pa-motsattningar/>

TV-inslag:

- ”Sebbe Staxx”, avsnitt ur UR:s serie *De obekväma*. Den kontroversielle sångaren från Kartellen berättar om sitt politiska engagemang och om det demokratiproblem som Sveriges segregeringen innebär. 28 min:
<http://www.ur.se/Produkter/180674-De-obekvama-Sebbe-Staxx>

- SVT:s *Västnytt* om hur Pantrarna orsakat skadegörelse på en skidresa:
<http://www.svtplay.se/klipp/1236438/stadsdelen-avbryter-samarbetet-med-pantrarna>

Filmer:

- *The Black Power Mixtapes 1967-1975* (Göran Olsson, Sverige, 2011) Dokumentär om det svenska perspektivet på Black Power-rörelsen i USA. Filmhandledning finns.

- *Angered United* (Thomas Reckmann, Sverige, 2014). Om damfotbollslaget Angered United som avancerat från division 5 till division 2. Trots det hotas laget att läggas ned. Filmhandledning finns.

- *Free Angela and All Political Prisoners* (Shola Lynch, USA, 2012). Dokumentärfilm om Angela Davis som var en ikon inom den svarta medborgarrättsrörelsen. Unikt arkivmaterial om Black Panther-rörelsen och en spännande berättelse. Filmhandledning finns.

Böcker:

- *Förortshat*, Johanna Langhorst (Leopard förlag, 2013). Debattbok om bilden av förorten och dess innevånare. Om rasism och stigmatisering i Sverige ur historiskt och samtida perspektiv.

- *Malcolm X Självbiografi*, Malcolm X och Alex Haley (Ordfront förlag, 2002). Klassikern inom Black Power-rörelsen av Malcolm X i samarbete med Alex Haley från 1965.

- *Women, Race, & Class*, Angela Davies (1982). En studie över den amerikanska kvinnorrörelsens problem med rasism, skriven av en av Black Power-rörelsens tyngsta.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Sverige 2014

Producent: Linda Sternö

Manus, regi & klippning: Jennifer Jerez, Leo Palmestål & Anders Rundberg

Foto: Leo Palmestål & Anders Rundberg

Medverkande:

Pantrarna, Bobby Seale m fl

Tekniska uppgifter:

Längd: 89minuter

Censur: från 15 år – gäller dock ej för sluten visning, t ex i skola

Svensk premiär: 13 september 2014

Distribution:

Folkets Bio, Bergsunds Strand 39, 104 62 Stockholm Tel: 08-54527522
www.folketsbio.se

Observera:

Svenska Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära er mer om hur man hittar och bokar film.

Redaktion:

Malena Janson, Svenska Filminstitutet, september 2014

JAG ÄR FAN

EN PANTER!

EN FILM AV

ANDERS RUNDBERG · JENNIFER JEREZ · LEO PALMESTÅL

